

in megli. To ni zgolj čestitka k športnemu uspehu, to je zahvala za skupno doživetje in vzajemno zmagovanje v steni.

Zapustila sva ledeno piramido. Sledi so naju vodile po Whymperjevem kuloarju od klina do klina, dokler nisva po dvajsetih raztezajih prišla do krajne poči. Najprej je Miro romal po vrvi na ledenik Talèfre, nato moj nahrbtnik in na koncu še jaz. Sonce posveti iz megle in potem zagaziva v kašasti sneg. Voda doseže zadnji kotiček v čevlju. Pri koči Couvercle pospraviva mokro opremo v nahrbtnik. Ponujeno gostoljubje in pijačo odkloniva, saj se nama je mudilo v dolino.

V taboru so naju že čakali. Tudi njim je postalo lažje, ko smo bili vsi skupaj. Rado in Matjaž sta pobrala nahrbtnika in odšla štopat domov. Naju pa je čakala še ena dogodivščina.

Opomba: Severna stena Aiguille Verte po Contaminovi smeri; plezala Miro in Janez Šušteršič, 23. in 42. 7. 1975. Višina 1200 m, ocena IV+, čas plezanja 14 ur.

PIZ TUMA

ING. MATIJA TUMA

Neprijazno jutro se je obetalo, ko sva se z Evo odpravljala v gore – na Piz Tuma. Da, prav ste prebrali, Piz Tuma 2784 m stoji v opisu. Gora se res tako imenuje, seveda ne v čast slovenskemu planincu dr. H. Tumi; ime je menda dobila od latinske besede tumulus – grič, gomila in se v besedah tumba in tumma ohranila v retoromanskem jeziku do današnjih dni. Tako sem vsaj lahko prebral v vodiču SAC, v knjigi Bündner Oberland und Rheinwaldgebiet. Gora leži v pogorju Gotthard, skoro na meji med tremi jeziki – med retoromanskim, italijanskim in nemškim, skoro na meji med tremi kantoni: med Graubündenom, Ticinom in Urijem. Ni posebno visoka, prav gotovo tudi ne mnogo obiskovana, čeprav se samotnemu popotniku odpira z vrha čudovit razgled na jezero Lai da Tuma, iz katerega izvira Ren, na verigo gora severno in zahodno od njega.

Zlagala sva planinsko opremo v avto in mislila na tisto, na kar mislijo vsi, ki se odpravljajo v hribe: kakšno bo neki danes vreme? Bo lepo? Ko je bilo vse pripravljeno, sva še midva dobro razpoložena sedla v vozilo. Vesel, da je delovni teden za menoj, in zadovoljen, da se bom v hribih prezračil, sem se otroško veselil ture. Moja dobra volja je malo splahnela šele, ko sem moral vključiti brisalce stekla: iz megle je začelo rahlo pršeti. Pogovor je počasi zamrl in pod toplo streho sva se pogreznila v premišljevanje.

Premišljeval sem o vzponu na Piz Tuma ter si skušal priklicati v spomin čim natančnejši opis poti, premišljeval sem o imenu gore in misli so se mi ustavile ob mojem dedu dr. Henriku Tumi. Nisem ga nikoli poznal (saj letos poteka že 40 let od njegove smrti), vendar njegov duh v družini še vedno živi. Ustavil sem se ob tistem pravem tipu intelektualca v klasičnem pomenu besede, ki se je vedno zavedal svoje odgovornosti do naroda. Zavedal se je, da je kot intelektualec odgovoren predvsem za svojo besedo – njegova beseda je bila vedno beseda resnice, beseda v popolnem soglasju z njegovo mislijo. Kot pravi intelektualec je živel s svojo resnico ne glede na mišljenje okolice in ne glede na politično dogajanje. Zavedal se je, da je za svoja dejanja odgovoren edino le skupnosti, svojemu narodu, iz katerega je izšel. »Nikoli se nisem smatral za politika, marveč sem hotel biti in sem tudi bil učitelj,« je zapisal v knjigi Iz mojega življenja na strani 413.

Ne, on res ni bil pravi politik, kajti politik ostane na koncu le nekje »sofist«, ne čisto iskren, saj je njegova glavna naloga vplivati na množice. Ne tako dr. H. Tuma! On se je dosledno zavzemal za človeka, ki se je znašel v stiski in ki ni imel potrebne izobrazbe in ni našel prave besede, da bi se sam branil in si izbojeval pravico. Kot klasični intelektualec je ostajal vedno v ozadju, le redko nastopal kot duhovni vodja in nikoli kot mogočen politik, ki bi hotel drugim predpisovati, kako naj mislijo. Vedno se je trudil, da bi tudi mali človek začel samostojno misliti, da bi se tudi on zavedel svojega jaza.

Tuma je bil daleč od tistega tipa intelektualca, ki se je kot akademik s svojo nadarjenostjo, spretnostjo in diplomo dokopal do bolj ali manj uglednega položaja in ki samo gleda, da bi ta položaj ohranil. Daleč od intelektualca, ki bi brez razmišljanja podpiral vsak vladajoči politični sistem, da mu je le zagotavljal dobro in

ugledno mesto. Daleč od intelektualca, ki bi se bal kritike, daleč od intelektualca, ki ga razmere v politiki, gospodarstvu in kulturi ne bi zanimale. To je bil verjetno tudi eden od vzrokov, da ga takratna sredina ni razumela in da ga še danes povsem ne razume.

Privozil sem do ceste ob Vierwaldstättskem jezeru, do ovinkaste poti stisnjene med jezero na eni strani in navpično skalnato steno na drugi – podnevi in ponoči strah in trepet vseh voznikov. In res, kljub zgodnji jutranji uri se je v obeh smereh pomikala gosta vrsta vozil. Vozila iz vseh mogočih držav sem lahko našel. Največ seveda resnih Nemcev v »limuzinah zgornjega srednjega razreda« z natančno zloženo taborniško opremo na strehi avtomobila in ogromnim čolnom na prikolicici. Prestrašene Belgijce in Nizozemce, ki večina v svojem življenju še ni vozila po tako ovinkastih cestah, vendar vztrajne in z eno samo željo: vsaj enkrat doživeti čudo in se z lastnim avtom povzpeli na gorski prelaz. Seveda ni manjkalo večnih popotnikov Britancev, s prtljago razmetano križem po avtomobilu in s psom v zadnjem, še prostem kotičku vozila. Tudi Švedi in drugi Skandinavci so bili zastopani, večina v avtomobilih znamke volvo, za katere hudomušno pravijo, da so najhitrejši traktorji na svetu. Še celo kakšnega vedno nediscipliniranega Italijana je bilo mogoče najti! Verjetno je bil namenjen, da v Švici obiše sorodnike ali znance, ki delajo v deželi kot »gastarbeiterji«. Slovenci smo za take ljudi našli pač bolj poetično besedo – zdomec!

Z Evo sva se vdano prepustila tej živi reki, ki se je na eni strani ceste valila h goram in morju ter k vsakdanjemu delu in skrbem na drugi strani. Dež iz megle je še vedno pršel, vendar sva z železnim optimizmom planincev verjela dobri vremenski napovedi. Povsem se je že zdanilo. Nisva bila nestrpna, saj sva z dolgo potjo računala, le najina dobra volja se je zaradi vztrajnega dežja izgubljala. No, končno je jezero na najini desni izginilo, cesta se je zravnala in razširila in znašla sva se v dolini Reussa, v kateri je ravno dovolj prostora za cesto in železnico. Hitro sva napredovala, saj se je vrsta avtomobilov krepko razredčila, in kmalu dosegla Göschenen. Dvotirna gotthardska železnica je izginila pod zemljo in dolina se je zožila in se skoro spremenila v sotesko. Krmilo je prevzela Eva, jaz pa sem se preselil na sovozačevo mesto in se na njem kolikor mogoče udobno namestil.

Stojimo na pragu nove dobe, je zapisal pred dobrimi 40 leti Tuma v svoji knjigi Pomen in razvoj alpinizma. »Vsa dosedanja civilizacija v državi, vsa dosedanja mestna hiperkultura človeku ne zadošča več. Išče višjo sintezo človekovega uma v stopnjevanju in zvezi čustvenosti z voljo in razumom... Alpinizem kot najnovejši kulturni pojav nosi vse znake stremljenja nastopajoče... (nove) dobe. Vsa mogočna čustvenost ljubezni do prirode daje alpinizmu široko podstavo, rine na vrh vsa mogočna energija nabrana v človeku posamezniku, dviga se kot voditeljica človeške čustvenosti« (stran 282). Tumove besede je razmah alpinizma v zadnjih 40 letih v precejšnji meri potrdil. Medtem so bili rešeni vsi »zadnji problemi Alp«, osvojena je bila Annapurna kot prva gora nad 8000 m, Mount Everest in po vrsti vsi osemtisočaki ter še nekaj manj privlačnih, »neosvojljivih« vrhov in sten.

Alpinizem pa se ni razvijal samo v svoji ekstremni obliki, pri kateri si plezalci najprej poiščejo ekstremno težke stene, da jih nato s kopico umetnih pripomočkov napravijo lažje, alpinizem je našel tudi povprečni državljan, ga prilagodil svojim željam in potrebam ter ga skromno imenoval planinstvo. Prav vsem pa gore dajejo več kot zgolj sprostitve v naravi – za to pač ni potrebno laziti v hribe, saj je lepo in nedotaknjeno prirodo mogoče najti tudi brez znoja in naporov. Ne, planinstvo pomeni današnjemu človeku vse kaj več! Francoski alpinist G. Rébuffat ga je v uvodu v svojo knjigo, *Glace, Neige et Roc* takole označil: Zmaga nad zemljo, zmaga nad samim seboj. Plačilo neba za trud. Podobno Tuma. Ne nazadnje je planinstvo pomagal do današnje širine prosti čas, ki ga imamo danes skoro vsi, ki ga pa naši prednamci – vsaj velika večina med njimi – niso imeli. Današnji rod je prvi v zgodovini človeštva, ki ima toliko prostega časa, da ga resnično lahko uporablja za uresničitev svojih želja, nagnjenj in interesov. V nasprotju z nami so namreč naši očetje in dedi morali z vso svojo energijo služiti vsakdanji kruh, da so preživelii sebe in svoje družine.

Slovenci smo s planinstvom in planinami še posebej tesno povezani, gore so nam še danes pojem za domovino, domoljubje, slovenstvo. Marsikdo bo oporekal, češ to je bilo res pred 50 in več leti, danes pa je tako mišljenje zastarelo in preživelo. Da temu le ni čisto tako, kažejo tudi številna slovenska društva v zamejstvu, še bolj pa v zdomstvu, ki nosijo imena naših gora, pa čeprav velika večina članstva le poredko zaide v hribe.

Pri Andermattu sva končno zapustila glavno prometno žilo in se obrnila na vzhod proti prelazu Oberalp. Lepa cesta je bila kot izumrla in v elegantnih serpentinah sva se brez težav vzpenjala proti prelazu. Zdaj levo, zdaj desno od naju so se vrstile vojaške utrdbe, kajti tu bo – tako pravijo Švicarji – njihova zastava vedno plapolala, četudi bodo vse doline in vse nižine že v sovražnikovih rokah.

Na prelaz Oberalp sva prisopihala, ko je gostilničar odpiral svojo restavracijo in se kot pravi Švicar pripravljal, da izobesi zastavo na drog pred svojo hišo. Vrv mu je zastala v rokah, ko naju je opazil. Očitno si je hotel v miru ogledati dva posebneža, ki sta se kljub dežju in megli začela preoblačiti v planinsko obleko. Nisva se zmenila za njegove začudene poglede, si preudarno navlekla nase vetrovke in pelerine, se pagrela s požirkom kave iz termoske in se odpravila na pot.

Izbrala sva si daljšo in zanimivejšo grebenško pot, najprej do Piz Nurschallas (po nemško Pazola-Stock) 2739 m, od tod na Piz Plauncaulta (Rossboden-Stock) 2835 m in Parlet 2767 m in končno do najinega cilja Piz Tuma 2784 m. Pot do grebena ni bila skoro nič zaznamovana – v skladu z načelom Švicarskega alpskega kluba: v naravi se moraš znajti sam, izbiraj si le take ture, katerim si kos. V megli sva pridno napenjala oči in skušala ugotoviti najkrajšo in najlažjo pot do najinega prvega cilja. Po najini samotni in od civilizacije odmaknjeni poti sva se kljub dežju z užitkom vzpenjala. Vedela sva, da tura ni naporna, da ni pretirano dolga, da pot ni nevarna in da nama dež ne more do živenga. Ali ste že kdaj doživeli nekaj podobnega? Nisva videla ne sonca ne okoliških gora, pa vendar sva se veselila vsakega koraka posebej. Bila sva čisto sama s seboj, sama s naravo, ki naju je obdajala. Barve so dobile svoj posebni čar, v mehkih pastelnih odtenkih so se stapljale z meglo, skale so se nenadoma kot mogočni nestvori pojavljale pred nama in zopet izginjale v nič. Tudi zvok najinih korakov se je izgubljal v megli in zdelo se nama je, da hodiva po mahu. Narava je mirno in spokoju vdihavala blagodejno mokroto.

Dosegla sva greben in kmalu za tem najin prvi vrh Piz Nurschallas. Dež je pojenjal in megle so se toliko razpršile, da sva si lahko ogledala prehojeno pot. Ugotovila sva, da sva lepo napredovala in da bova kljub slabemu vremenu hodila le toliko, kolikor stoji zapisano v vodiču. Nič pa nisva imela od lepega razgleda, ki ga je sicer obljubljal poetični opis poti. Kje bi bila lahko prelaza Gotthard in Furka, sva lahko samo slutila, prav tako sva si lahko samo predstavljala, kje naj bi ležala vedno bela gorska veriga Damma in kje naj bi ležali obe dolini Ursen in Tavetsch, prva še nemško govoreča in druga že delno retoromanska. Okrepčala sva se s toplo kavo in začela sestopati. Tiho in brez besed sva se spuščala po grebenu in upala, da pot ne bo predolga, saj sva vedela, da je naslednji hrib višji, kot pa je bil prvi.

Na misel mi je prišlo Slovensko planinsko društvo Triglav v Švici, eno izmed središč slovenskega planinstva v tujini in eno izmed središč vsega slovenskega v Švici. Pomislil sem na tisto peščico preprostih, a bistrih slovenskih korenin, ki so sredi leta 1971 ustanovili to društvo in ga še danes s srcem in ljubeznijo uspešno vodijo. Spomnil sem se, s kakšnim veseljem se vsakokrat v domači družbi odpravijo v gore in s kakšno zagnanostjo se znajo spoprijeti z ledenimi štititisočaki. Spomnil sem se, v kako velikem številu so se člani društva odzvali vabilu in pomagali švicarskemu smučarskemu klubu v Unteribergu pri ravnanju in pripravljanju tekmovalnih stez! Da, Triglavani so si znali tudi med Švicarji ustvariti trdne prijateljske vezi! Nič manj ni društvo uspešno, kadar gre za druge slovenske akcije. Slovenski izseljenski veleslalom je nad vse priljubljena prireditev in poleg Slovencev iz Zahodne Evrope se ga radi udeležujejo tudi Švicarji in Slovenci iz domovine. Pa slovenske dopolnilne šole! Triglav je tudi na tem področju opravil pionirsko delo. Ali pa vsakoletno otroško srečanje v prijazni gorski vasi, pa vsakoletni slovenski planinski ples! Res, društvo Triglav se lahko pohvali, da je za slovensko srenjo v Švici napravilo precej več – kot pa samo nekaj izletov in tur v švicarske gore. Včasih se ne morem načuditi, kako spretni in dinamični so Slovenci v tujini, kako dobro se znajdejo v vsakem položaju in kako hitro in preudarno opravijo zastavljeno delo. Dr. Henrik Tuma je imel prav gotovo prav, ko je v svoji knjigi Iz mojega življenja zapisal: »Brez težav se da ugotoviti, da človek mnogo pridobi na močeh, ako se iz ozkega domačega kroga presadi v svetovno mesto. Kolika razlika je bila med domačini in Amerikanci, ki so se vrnili... Kolika razlika je bila vedno med obrtniki, ki so morali kot vandrovci po svetu iz kraja v kraj, in fistimi, ki so se držali doma! Prav velika hiba pri naši industriji je, da manjka vzgoji ta praktični moment« (stran 299). Vem, da zelo podobno misli tudi velika večina Slovencev, raztresenih po industrijskem svetu; vem pa tudi, da so tudi taki, ki se s tem mišljenjem ne strinjajo vedno.

Dosegla sva sedlo in zapustila stezo, ki se je obrnila nazaj v dolino. Tu se je najina tura prav za prav šele začela. Sklenila sva, da se bova držala grebena, kajti tako se nisva mogla izgubiti. Plezanje nama je bilo v užitek, saj ni bilo ne zračno, ne naporno. Včasih sva si lahko celo skozi meglo ogledala, kam sva namenjena. Ploščat vrh Piz Plauncaulta sva dosegla lepo ogreta in ne da bi s krajšim odmorom počastila najvišjo točko najine ture, sva se razposajeno zapodila navzdol. Kaj ne bi bila razposajena, saj sva zdajci zagledala skozi meglo prve sončne žarke. Greben se je namreč obrnil malo proti vzhodu in znašla sva se točno na vremenski ločnici. Južna stran Alp je ležala pokrita z gosto meglo, na severu pa so megle počasi zginevale. Pod seboj sva zagledala zelenomodro gladino jezera Lai da Tuma in globoko doli gorsko cesto, ki se je v lepih lokih spuščala v Val Tavetsch.

Na sedlu sva se s pogledom obrnila nazaj proti vrhu, ki sva ga ravnokar zapustila in nekaj trenutkov molče občudovala igro narave. Severna stran grebena se je kopala v soncu, južno stran pa je pokrivala bleščeča meglena odeja. Sever je rahlo pihal in v loku odnašal meglo na jug; meglena stena je bila tako ostra, kot bi jo nevidna roka odrezala z nožem. Tišino je zmotilo vreščanje ptičev, ki so se – kdo bi vedel od kod – pripodili nad najini glavi. Seveda, lačni so bili in bila sva daleč na okoli edina človeka. Ne, nisva jih razočarala; dobili so toliko kruha, da so se ga lahko do sitega najedli, midva sva se pa obrnila in se spet začela vzpenjati – to pot v soncu. Najin predzadnji vrh sva hitro dosegla. Končno se je pred nama prikazal najin cilj – Piz Tuma. Gora ni bila daleč in zdelo se nama je, da bi kamnitega možica na njenem vrhu lahko zagrabila z roko. Toda, ne tako hitro! Čakal naju je še spust po grebenu, nato pa še kratek, a strm vzpon. Plezala sva ravno toliko stran od grebena, da sva ostala v soncu – nekaj metrov na najini desni naju je vztrajno spremljala meglena zavesa. Kadilo se je iz najinih vlažnih oblek, midva pa sva vesela in poplačana za najin jutranji optimizem pobirala zadnje metre. Skale so bile lepo oblikovane, tako da plezanje ni bilo naporno. V pričakovanju, da bova kmalu sedela na vrhu, so nama noge in roke delale vedno hitreje. Možic pred nama je postajal večji in večji, strmina je popustila in ostalo nama je še nekaj skokov. Nepotprežljivo sva skakala od skale na skalo in pogledovala na kamnitega možica pred seboj. Končno sva dosegla vrh Piz Tuma – dva, ki se tudi piševa Tuma. Usedla sva se možicu v naročje in otročje dobro se nama je zdelo, čeprav je enakost imen samo slučajna. Toda bila sva na »najinem« vrhu! Razvezala sva nahrbtnika in ju začela prazniti. Zleknila sva se po skalah, saj sva se že čisto posušila, in se počutila »kot doma«. Nikogar pa ni bilo, da bi ga lahko »pogostila« na najinem vrhu, nikogar, ki bi z nama delil občutek domačnosti. Sonce naju je lepo gredo, midva pa sva uživala v samoti in brezdelju. Kako dobro sta se v tem trenutku ujemale oba pojma! Sonce se je nagnilo čez poldan, ko sva se končno pobrala z »najine gore«, zapustila greben in se začela spuščati v dolino. Bila sva žejna in zaželela sva si vode. Z vodo, ki se je odcejala iz snežnih zaplat, se nisva mogla kaj prida odžejati, pač pa sva se po snegu z veseljem drsala navzdol. Snežne zaplate so na najino žalost kmalu izginile in okolica je postajala vedno bolj zelena in bujna. Skale so se šele pred kratkim znebile snega in narava je hitela, da popravi zamujeno. Izza skal so prešerno kukali prvi šopi resja, kmalu sva zagledala tudi prve cvetice. In glej čudo narave – tudi čebele, čeprav okrog 2400 m visoko, niso manjkale! Kar hitro sva dosegla jezero Lai da Tuma. Sklonila sva se in se napila garantirano čiste vode iz tistega Rena, ki se umazan in brez življenja izliva na Nizozemskem v morje. Napolnila sva še steklenico s kristalno čisto vodo iz »najinega jezera« ter se pripravila še na zadnji del – nazaj do prelaza Oberalp, nazaj do mesta, kjer sva parkirala najino kočijo. Po devetih urah hoje in plezanja sva dosegla izhodiščno točko. Gostilničarja, ki sva ga srečala zjutraj, ni bilo. Seveda ne – saj je moral streči gostom. Zdaj jih ima na pretek, privabilo mu jih je popoldansko sonce. Tudi midva sva zavila k njemu, da si priveževa dušo. Pa ne za dolgo! Iz prijazne izbe sva morala v avto, saj naju je čakala še dolga vožnja.

Nagrajeno v natečaju 1975

HUMOR

Če ne znaš slovensko

Reški planinci so pred leti prišli v neko gostilno v Kranjski gori. Zgovorna Ada je že pri vratih vprašala kar po primorsko: »A ča je za jest?«

Natakar je brž odgovoril:

»Čaje imamo tudi, kakršne želite. Ali hočete tudi žganje?«

Ada je mislila, da žganje pomeni prežganko, in je rekla:

»Dajte i žganje, samo nemojte staviti previše paprike u njega!«

Primerne osebe

K razgovoru o odsekih in komisijah v PD Vipava se je priglasil tudi dijak vipavske gimnazije, Čuk po priimku. Povedal je, da bosta odsek na šoli vodila on in sošolec Palk.

»Najbolj primerni osebi sta!« je veselo dejal prof. Črnilogar.

»Čuk vidi ponoči, palk (pajek po vipavsko) pa pleza celo po stropu, in si sam sproti spleta vrv.«